

- праць Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України] / за ред. акад. С.Д. Максименка. – К., 2009. – Т.11. – Ч.1. – С. 482–490.
6. Савенкова І. І. Проблема ефективності діяльності лікаря в умовах дефіциту часу / І.І. Савенкова // Актуальні проблеми психології: [Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України] / за ред. акад. С.Д. Максименка. – К., 2009. – Т.7. – Випуск 19. – С. 206-211.
 7. Савенкова І. І. Фактор часу та проблема психодіагностики кардіологічних розладів / І.І. Савенкова // Психологія і суспільство. – № 2 (36). – 2009. – С. 104–109.
 8. Циммерман Я. С. Психосоматическая медицина и проблема язвенной болезни / Я.С. Циммерман, Ф. В. Белоусов // Клиническая медицина. – СПб, 1999. – Т. 77, № 8. – С. 15–23.
 9. Цуканов Б. Й. Время в психике человека: [Монография] / Б.Й. Цуканов. – Одесса: Астропринт, 2000. – 198 с.
 10. Элькин Д. Г. Восприятие времени. Дис...докт. психол. наук: 19.00.01 – общая психология, история психологи / Д.Г. Элькин. – Одесса, 1945. – 295 с.

Савенкова И. И. «ХРОНОПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ» БОЛЬНЫХ С СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТЫМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ

Построение хронопсихологического портрета больных с кардиологическими заболеваниями позволило установить наличие системы взаимосвязи и взаимозависимости между индивидуально-типологическими особенностями субъектов, временными параметрами и кардиологическими нарушениями.

Обследование индивидов, которые страдают различными по нозологическим формам хроническими кардиологическими заболеваниями, дало возможность спрогнозировать распределение психологических симптомов этих болезней в типологических группах непрерывного спектра «т-типов» и построить «психологический профиль личности» таких больных.

Ключевые слова: *типологические группы, хронопсихологический портрет, сердечно-сосудистые заболевания.*

Savenkova I. I. «HRONOPSYCHOLOGICAL PORTRAIT» OF PATIENTS WITH CARDIOVASCULAR DISEASE

Building hronopsihologicheskogo portrait of patients with cardiac disease has allowed to determine the existence of the relationship and interdependence between the individual and typological characteristics of subjects, timing and cardiac disorders. A survey of individuals who suffer from various forms of chronic nosological on cardiac disease, made it possible to predict the distribution of psychological symptoms of these diseases in the typological groups continuum «t-types» and build a «psychological profile of the person» in these patients.

Keywords: *typological groups hronopsihologicheskoy portrait, cardio-vascular diseases.*

УДК 378.339.65

Х. Я. Сайко (м. Київ)

ПРОФЕСІОГРАМА КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА

У роботі досліджувалась професіограма корекційного педагога, професійні здібності, психолого-педагогічна компетентність учителя в роботі з аутичними дітьми. Професіограма – перелік і опис загальнотрудових і спеціальних умінь та навичок необхідних для успішного виконання певної професійної діяльності. На базі професіограми визначається професійна придатність і професійний добір. Компетентність педагога в роботі з аутичними дітьми складається з професійної спрямованості особистості; методологічної компетентності; рефлексивних здібностей.

Ключові слова: *професіограма, здібності, емпатія, емоційність, корекційний педагог, товарицькість, авторитарний стиль, демократичний стиль, ліберальний стиль, організованість, спрямованість на предмет.*

Постановка проблеми. Професійне становлення відіграє важливу роль у житті людини, оскільки професія дає можливість людині задовільнити основні потреби, стає головним стержнем побудови відносин з людьми і найважливіше – допомагає реалізувати свої здібності.

Професіограма – перелік і опис загальнотрудових і спеціальних умінь та навичок необхідних для успішного виконання певної професійної діяльності. На базі професіограми визначається професійна придатність і професійний добір. Важливе значення має професіограма для вибору професії [4, с. 138]. Це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов і характеристик трудової діяльності по конкретній професії, її окремих вимог і професійно важливих якостей, якими повинен володіти працівник. Професіограма має перелік особливостей роботи, вимоги до стану психіки, здібностей і спрямованості особистості [1, с. 154].

Здібності – це своєрідні властивості людини, її інтелекту, що виявляються в навчальній, трудовій, особливо науковій та іншій діяльності і є необхідною умовою її успіху [3, с. 431].

Під професійними здібностями розуміють достатньо стійкі властивості особистості, які змінюються в процесі діяльності і забезпечують її успішність та вдосконалення.

Серед психологічних і психофізіологічних вимог до професійної діяльності виділяють [6]:

- типологічні особливості (сила, врівноваженість, рухливість нервових процесів);
- сенсорні якості (гострота зорової, слухової, тактильної чутливості);
- швидкість розпізнавання сигналів;
- сприймання предметів у статиці і динаміці;
- увага (концентрація, розподіл, переключення, стійкість);
- пам'ять (особливості, обсяг);
- мислення (аналіз, синтез, абстракція);
- емоційно-вольова сфера (емоційна стійкість, здатність до ефективної діяльності в екстремальних умовах тощо);
- особистісні якості (організованість, здатність до співробітництва, комунікативні якості, відповідальність, інноваційність і т. ін.).

Підходи до спеціальної освіти аутичних дітей у нашій державі потребують перебудови та вдосконалення дидактичних систем, підготовки та перепідготовки вчителів і вихователів, яким доведеться працювати із цією категорією дітей. Перед педагогічними працівниками стоять завдання, пов'язані із визначенням відбору та конструюванням змісту корекційного навчання й виховання, моделюванням навчально-виховного процесу відповідно до можливостей аутичних дітей, вибором спеціальних освітніх альтернатив і вдосконаленням професійних умінь та навичок [5, с. 122].

Спеціалісти, які починають працювати з аутистичною дитиною зіштовхуються з низкою труднощів: по-перше, з такою дитиною нелегко знайти контакт; по-друге, у випадку аутизму традиційні прийоми корекційної педагогіки не завжди є ефективними. Можна стверджувати, що робота з аутистичною дитиною потребує особливого підходу: побудова корекційних занять, особливо на початкових етапах роботи, відрізняється від занять з дітьми, які мають інші порушення розвитку [2, с. 57].

Отже, психолого-педагогічна компетентність учителя в роботі з аутичними дітьми складається з [5, с. 123-124]:

- професійної спрямованості особистості;
- методологічної компетентності;
- рефлексивних здібностей.

В сучасній науково-методологічній літературі професійні та особисті вимоги до фахівця, який працюватиме з аутичними дітьми, є не до кінця вивченими. Крім знань, вмінь і навичок корекційної роботи з дітьми, значущими в цьому питанні, необхідно враховувати і сукупність критеріїв основних проявів здорової психіки, які можна розподілити відповідно до видів прояву психічного стану, процесу, властивостей, ступеня саморегуляції тощо.

Метою роботи є дослідження професіограми корекційного педагога, який працює з аутичними дітьми.

Методологія. На основі методологічних засад Б.Д. Карвасарського, М.С. Корольчука, В.М. Крайнюка, С.Д. Максименка, В.І. Осьодло, Я.І. Українського та даних наших досліджень вирізняються такі критерії психічного здоров'я спеціаліста, що відповідають психологічним вимогам до роботи з аутичними дітьми:

— *властивості особистості*: оптимізм, зосередженість (відсутність метушливості), врівноваженість, етичність (чесність, сумлінність, тактовність та ін.), адекватний рівень вимог (претензій), почуття обов'язку; впевненість у собі, невразливість до образ (вміння позбавлятися образ), працелюбство (нелінність), незалежність, безпосередність (природність), відповідальність, почуття гумору, доброзичливість, терпимість, самоповага, самоконтроль;

— *психічні стани*: емоційна стійкість (самовладання); стресостійкість під час роботи з аутичними дітьми; зрілість почуттів відповідно до віку; контроль та управління негативними емоціями (страх, гнів, агресія, жадібність, заздрість, роздратованість тощо); вільний природний прояв почуттів та емоцій; здатність радіти; збереженість звичного оптимального самопочуття;

— *психічні процеси*: максимальне наближення суб'єктивних образів до об'єктів дійсності, що відображають (адекватність психічного відображення) адекватне сприйняття самого себе; здатність до логічного оброблення інформації; критичність мислення; креативність (здатність до творчості, вміння використовувати інтелект); усвідомлення власного «Я»; знання про себе; дисципліна розуму (управління думками);

— *ступінь інтегрованості до проблеми аутизму*: спрямованість на суспільну справу, емпатія, альтруїзм, гармонійність, консолідованість, урівноваженість, поміркованість, толерантність, виваженість, відповідальність перед батьками, справедливість у вирішенні питань, пов'язаних з аутичними дітьми.

У психологічному дослідженні брали участь 60 педагогів. Серед них – 30 корекційних педагогів та 30 педагогів загальноосвітньої школи

У психологічному дослідженні були використані наступні методики:

- 1) Методика на визначення рівня емоційного інтелекту Н. Холла;
- 2) Методика оцінки професійної спрямованості вчителя О. Леонтева;
- 3) Тестова карта комунікативної діяльності;
- 4) Методика діагностики рівня емпатичних здібностей Бойко В.В;
- 5) Методика діагностики рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера

Результати експерименту та їх обговорення. Згідно із результатами методики оцінки професійної спрямованості вчителя встановлено, що у 67,3% педагогів загальноосвітньої школи високий рівень товариськості, у 16,9% середній рівень а в 15,7% низький рівень прояву цієї ознаки. Натомість, у 68,5% корекційних педагогів встановлено високий рівень товарись-

кості, у 17,6% середній, а в 13,9% низький рівень. У вчителів обох груп переважає високий рівень товарищескості. У 64,3% педагогів загальноосвітньої школи виявлено високий рівень організованості, у 19,8% середній, а в 15,9% низький рівень організованості. Натомість у 69,5% корекційних педагогів встановлено високий рівень організованості, у 17,4% середній, а в 13,1% низький. У вчителів досліджуваних груп переважає високий рівень організованості. Також у 65,7% корекційних педагогів переважає спрямованість на предмет, у 18,5% середній рівень цієї ознаки, а в 15,8% низький. А в 66,8% педагогів загальноосвітньої школи високий рівень спрямованості на предмет, у 17,4% середній, а в 15,8% низький рівень прояву цієї ознаки. Більшість опитаних вчителів у досліджуваних групах спрямовані на предмет. У 85,7% корекційних педагогів виявлено високий рівень інтелігентності, а в 14,3% вчителів низький рівень прояву цієї ознаки. А в 79,8% педагогів загальноосвітньої школи високий рівень інтелігентності, а в 20,2% низький рівень інтелігентності. В досліджуваних групах вчителів відсутній середній рівень інтелігентності. Також у 70,5% корекційних педагогів виявлено високий рівень схвалення, у 18,7% середній, а в 13,8% низький рівень цієї ознаки. У 65,9% педагогів загальноосвітньої школи переважає високий рівень схвалення, у 21,4% середній рівень, а в 12,7% низький. Корекційні педагоги на відміну від педагогів загальноосвітньої школи є більш мотивованими на схвалення.

Згідно із результатами кореляційного аналізу (при $p < 0,05$) в групі корекційних педагогів встановлені такі зв'язки: прямий кореляційний зв'язок між показниками загальна інтернальність та розпізнання емоцій інших людей ($r = 0,55$). Прагнення особистості брати на себе відповідальність за важливі події власного життя перебуває у взаємозв'язку із здатністю контролювати власні емоційні переживання. Така особистість, керує власними емоціями та розпізнає емоції інших людей. Отриманий прямий кореляційний зв'язок між показниками самомотивація та демократичний стиль ($r = 0,45$). Це можна пояснити тим, що вміння керувати власними емоціями пов'язане із вмінням корекційного педагога створити в аудиторії дружню, невимушену атмосферу. Встановлений прямий кореляційний зв'язок між показниками демократичний стиль та установками, що проникають в емпатію ($r = 0,53$). Це свідчить про те, що прагнення педагога створити в аудиторії дружню, невимушену атмосферу, де пропагується активне висловлення думок пов'язане із емпатійними каналами. Така особистість охоче встановлює контакти та схильна до взаємодії з іншими. Такий вчитель намагається розуміти своїх учнів та підтримує їх.

Встановлений прямий кореляційний зв'язок між показниками емоційний інтелект та інтернальність у сфері міжособистісних стосунків ($r = 0,48$). Це можна пояснити тим, що емоційний інтелект пов'язаний із прагненням особистості контролювати свої формальні і неформальні відносини з іншими, викликати повагу і симпатію інших. Схильність особистості до співпереживання, емоційного усвідомлення та розуміння емоцій інших впливає на стосунки особистості з іншими людьми. Отриманий обернений кореляційний зв'язок між показниками емоційний інтелект та авторитарний стиль ($r = -0,55$). Це свідчить про те, що високий рівень емоційного інтелекту знижує авторитарний стиль спілкування із учнями. Такий педагог розуміє власні емоції, схильний до співпереживання, емоційного усвідомлення, прагне до взаємодії із учнями.

Отриманий прямий кореляційний взаємозв'язок між показниками емпатія та мотивація до схвалення ($r = 0,57$). Це свідчить про те, що схильність

педагогів до співпереживання пов'язана із мотивацією до схвалення. Педагоги у яких переважають емпатійні здібності частіше хвалять своїх учнів. Отриманий також прямий кореляційний взаємозв'язок між показниками емпатія та інтелігентність ($r= 0,43$). Це можна пояснити тим, що вчителі, які схильні до співпереживання є інтелігентними, що виражається у духовності, вихованості, доброзичливості у ставленні до інших

В групі педагогів загальноосвітньої школи згідно із результатами кореляційного аналізу (при $p < 0,05$) встановлені такі зв'язки:

Виявлений обернений кореляційний зв'язок між показниками ідентифікація та диктаторський стиль ($r= -0,55$). Це можна пояснити тим, що вміння особистості вчителя зрозуміти інших на основі співпереживання, і гнучкості емоцій, здатність до наслідування знижує прояв знеособленого, анонімного за психологічним змістом спілкування. Такий педагог входить у контакт із учнями та заохочує їх до спілкування. Отриманий прямий кореляційний зв'язок між показниками ідентифікація та інтернальність у сфері сімейних стосунків ($r= 0,50$). Це свідчить про те, що вміння особистості зрозуміти іншого на основі співпереживання перебуває у взаємозв'язку із схильністю особистості брати на себе відповідальність за події, які відбуваються у її сімейному житті.

Виявлений прямий кореляційний зв'язок між показниками інтернальність у сфері досягнень та самомотивацією ($r= 0,47$). Це можна пояснити тим, що схильність особистості самостійно досягати поставлених цілей пов'язана із вмінням керувати власними емоціями. Така особистість схильна вважати, що самостійно досягнула успіху у житті тому, що вона вміє керувати власними емоціями. Отриманий прямий кореляційний зв'язок між показниками інтернальність у сфері досягнень та раціональний канал емпатії ($r= 0,39$). Це свідчить про те, що прагнення особистості самостійно досягати поставлених цілей у житті перебуває у взаємозв'язку із спрямованістю уваги і мислення на сутність певної проблеми. Отриманий прямий кореляційний взаємозв'язок між показниками інтернальність у сфері професійних стосунків та спрямованість на предмет ($r= 0,48$). Це свідчить про те, що вчителі, які вважають свої дії важливим фактором організації власної професійної діяльності добре володіють знаннями про предмет, який вони викладають. Встановлений також прямий кореляційний взаємозв'язок між показниками інтернальність у сфері професійних стосунків та організованість ($r= 0,41$). Це можна пояснити тим, що вчителі, які вважають свої дії важливим фактором організації власної професійної діяльності намагаються організувати свою навчальну діяльність таким чином, щоб досягати успіху у навчанні учнів

Можна зробити висновок про те, що у корекційних педагогів переважає демократичний стиль взаємодії із учнями, вищий рівень емоційного інтелекту, розпізнавання емоцій, загальної інтернальності, інтернальності у сфері міжособистісних стосунків, емпатії та мотивації до схвалення. Натомість, у педагогів загальноосвітньої школи вищий рівень ідентифікації, інтернальності у сфері сімейних стосунків, інтернальності у сфері досягнень, самомотивації, раціонального каналу емпатії, спрямованості на предмет, інтернальності у сфері професійних стосунків, організованістю.

З допомогою **порівняльного аналізу** (за t-критерієм Стьюдента) порівнювали психологічні властивості **корекційних педагогів та педагогів загальноосвітньої школи** при рівні $p < 0,05$ виявились такі відмінності:

- Відмінність у рівні інтуїтивного каналу емпатії ($t = 2,539$, $df=58$; при $p=0,1555$), у корекційних педагогів вищий рівень прояву цієї ознаки. Це мож-

на пояснити тим, що у корекційних педагогів краще розвинені інтуїтивні здібності, що виражається у здатності бачити поведінку учнів, діяти в умовах дефіциту інформації про них., опираючись на досвід, що зберігається в підсвідомості. Розвинена інтуїція допомагає вчителям краще розуміти своїх учнів.

- Відмінність у рівні емоційного каналу емпатії ($t = 2,621$, $df=58$; при $p=0,0123$), у корекційних педагогів вищий рівень прояву цієї ознаки. Це можна пояснити тим, що корекційні педагоги схильні співпереживати та співчувати навколишнім, у них розвинена емоційна відзивчивість. Емпатійність та здатність співпереживати допомагає вчителям у спілкуванні із учнями.

- Відмінність у рівні раціонального каналу емпатії ($t = 1,538$, $df=58$; при $p=0,0026$), у педагогів загальноосвітньої школи вищий рівень прояву цієї ознаки. Це можна пояснити тим, що вчителі загальноосвітньої школи надають перевагу раціональному мисленню, їх мислення спрямоване на дослідження сутності проблеми, що виникла, тому у них переважає раціональний канал емпатії.

- Відмінність у рівні товариськості ($t = 2,486$, $df=58$; при $p=0,02874$), у вчителів загальноосвітньої школи вищий рівень прояву цієї ознаки. Це можна пояснити тим, що вчителі загальноосвітньої школи є більш комунікабельними, відкритими до спілкування та взаємодії з іншими. Вони легко встановлюють контакт із учнями, тому що вони вміють керувати власними емоціями, схильні до емпатії та здатні впливати на емоційні стани інших.

- Відмінність у рівні авторитарного стилю спілкування із аудиторією ($t = 2,849$, $df=58$; при $p=0,06593$), у педагогів загальноосвітньої школи вищий рівень прояву цього стилю. У вчителів, які не схильні до співпереживання, емоційного усвідомлення та розуміння емоцій інших переважає авторитарний стиль спілкування із аудиторією, що виражається у односторонній спрямованості взаємодії. Див. рис. 1.

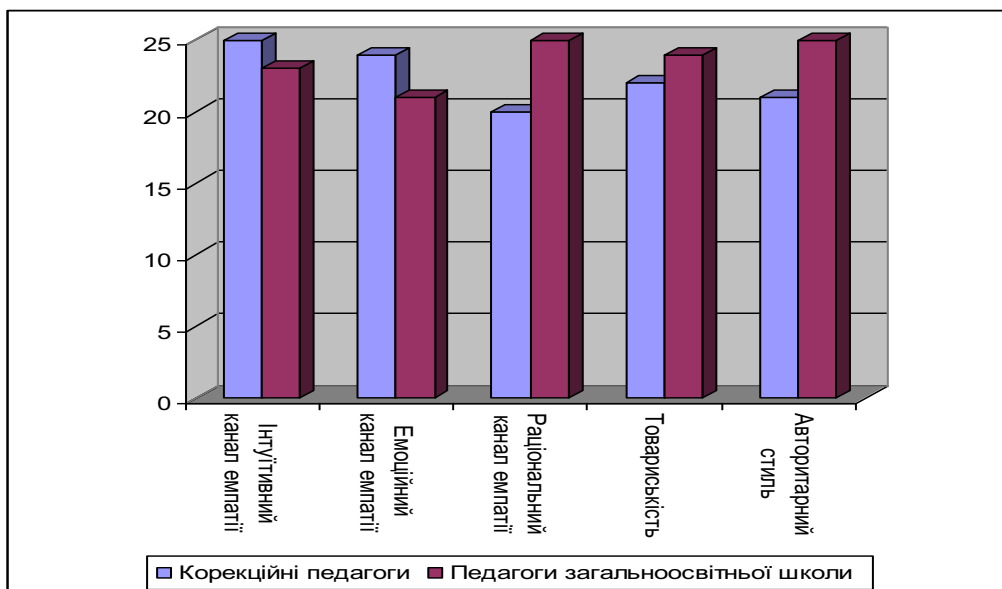

Рис. 1. Результати порівняльного аналізу за шкалами інтуїтивний канал емпатії, емоційний канал емпатії, раціональний канал емпатії, товариськість, авторитарний стиль спілкування із аудиторією

У корекційних педагогів вищий рівень інтуїтивного каналу емпатії, емоційного каналу емпатії, низький рівень раціонального каналу емпатії та авторитарного стилю спілкування із аудиторією. Натомість, у педагогів зага-

льноосвітньої школи вищий рівень раціонального каналу емпатії, товариськості, авторитарного стилю спілкування та низький рівень інтуїтивного каналу емпатії, та емоційного каналу емпатії.

Висновки. На основі проведеного аналізу та результатів експериментальних досліджень можна зробити висновок про те, що корекційні педагоги повинні бути зразком культури, освіченості, морально бездоганної поведінки, що виражається у вмінні помічати зміни у психічній діяльності та загальному стані учнів із особливими потребами, терпеливості і наполегливості у досягненні поставленої мети у роботі з ними. Велику роль відіграє емпатійність, доброзичливість педагогів, їх здатність підтримувати, спонукати до подолання життєвих труднощів та активізувати сильні сторони особистості учнів із особливими освітніми потребами. Згідно із результатами дослідження можна виділити наступну професіограму корекційного педагога: вміння керувати власними емоціями – емоційна гнучкість та відсутність ригідності у емоційних переживаннях; емоційна усвідомленість – усвідомлення власних емоційних переживань; здатність до емпатії – вміння співпереживати іншим; вміння вчителя розпізнавати емоції учнів; мотивація до схвалення; демократичний стиль взаємодії із учнями – прагнення педагога створити дружню, невимушену атмосферу в аудиторії; вміння організувати роботу із учнями; емоційність – здатність співпереживати, співчувати; розвинена інтуїція – здатність вчителя бачити поведінку учнів, діяти в умовах дефіциту інформації про них, опираючись на досвід, що зберігається в підсвідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баклицький І. О.* Психологія праці. Посібник / І.О. Баклицький. – Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 504 с.
2. *Островська К. О.* Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник / К.О. Островська. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 110 с.
3. Психологія та педагогіка: підручник / за ред. С.Д. Максименка. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 584 с.
4. Психологічний словник за редакцією В.І. Войтка. – К.: Вища школа. – 1992. – 216 с.
5. *Шульженко Д.* Аутизм – не вирок / Д. Шульженко. – Л.: Кальварія, 2010. – 224 с.
6. Професіограма та її зміст [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека: [сайт] <http://studentbooks.com.ua/content/view/960/76/1/3/> (15.02.2013).

Сайко Х. Я. ПРОФЕСИОГРАММА КОРРЕКЦИОННОГО ПЕДАГОГА

В работе исследовалась профессиограмма коррекционного педагога, профессиональные способности, психолого-педагогическая компетентность учителя в работе с аутичными детьми. Профессиограмма – перечень и описание общетрудовых и специальных умений и навыков необходимых для успешного выполнения определенной профессиональной деятельности. На базе профессиограммы определяется профессиональная пригодность и профессиональный отбор. Компетентность педагога в работе с аутичными детьми состоит из профессиональной направленности личности; методологической компетентности рефлексивных способностей.

Ключевые слова: профессиограмма, способности, эмпатия, эмоциональность, коррекционный педагог, общительность, авторитарный стиль, демократический стиль, либеральный стиль, организованность, направленность на предмет.

Saiko Kh Ya. PROFESSIOGRAM OF REMEDIAL TEACHER

Professiogram of remedial teachers, professional skills, psychological and pedagogical competence of teachers in working with autistic children are investigated in the paper. Professi-

ogram is a list and description of professional and special skills as well as abilities required to successfully performing certain professional acting. Based on professionogram professional suitability and professional selection is determined. Teacher competence working with autistic children consists of professional orientations of the individual; methodological competence and reflective abilities.

Keywords: professionogram, abilities, empathy, emotion, correctional educator, sociability, authoritarian style, democratic style, liberal style, organization, focus on the subject.

УДК 159.9:37.015.3

З. А. Сивогракова (м. Харків)

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті здійснено аналіз підходів до розуміння змісту і будови компетентності особистості як мети освітнього процесу. Проведено диференціацію понять професійної компетентності, професіоналізму, психологічної компетентності, психологічної готовності до діяльності. Представлені результати аналізу стану проблеми наукового дослідження феномену психологічної компетентності особистості фахівця. Зроблено висновок про актуальність дослідження психологічної компетентності фахівців різного профілю.

Ключові слова: компетентність, психологічна компетентність, психологічна готовність до діяльності.

Постановка проблеми. Перед сучасною вищою школою дедалі гостріше постає завдання не тільки задовольняти існуючі освітні запити, але й передбачати майбутні інформаційні, виховні, компетентнісні потреби суспільства. Дедалі зрозумілішим стає запит суспільства не тільки і не стільки на інформативну озброєність молодих фахівців, скільки на їхню здатність адаптуватися до нових умов, творчо реалізовуватися, бути готовими до постійного навчання, реалізації ефективних способів пошуку необхідних ресурсів, прийняття відповідальних рішень, протистояння різноманітним тискам тощо. Тому потребує усвідомлення проблема психологічних аспектів компетентності фахівця, формування якої є одним з основних завдань сучасної вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що теоретичне осмислення компетентнісного підходу знаходить відображення у роботах широкого кола науковців (Н. Бібік, І. Бургун, М. Вієвської, О. Губіної, Б. Ельконіна, І. Зимньої, Е. Зеєра, І. Зязюн, О. Ковальова, О. Овчарук, І. Секрет, В. Химинець, О.В. Хутмахера, А. Хуторського, Ю. Швалб, П. Щедровицького, В. Ягупова та ін.). Проблематика психологічної компетентності розробляється в дослідженнях В. Дружиніна, Є. Варбан, Н. Кузьміної, І. Якиманської, Н. Яковлевої та ін. Компетентнісний підхід у контексті професійної підготовки фахівців представлений в роботах В. Байденко, А. Вербицького, Є. Казакової, В. Свистун, С. Шишова, В. Ягупова та ін. Питання психологічної готовності людини до діяльності висвітлюються в дослідженнях О. Асмолова, Д. Узнадзе, М. Дьяченка, Л. Кандилович, О. Конопкіна та ін.

Змістом досліджень є, зокрема, проведення диференціації, визначення суттєвих особливостей і взаємозв'язків ключових понять, змісту феноменів компетентності, компетентності, ключових компетентностей; професійної, психологічної, соціально-психологічної компетентності; визначення структури і змісту компетентностей як результатів освіти; напрацювання і перевірка дієвості освітніх технологій формування компетентностей та ін.